

Гарпій

*Аўтар просіць не шукаць
аналагаў краіны, у якой адбываюцца падзеі,
а таксама сярод персанажаў.*

Драма ў дэльвюх дзеях

Дзейныя асобы

Хутканогая.

Змрочная.

Фінэй.

Міралюб.

Цэнзар.

Севярын.

Марка.

Янус.

Вядучая.

Вядучы.

Заўвагі

да дзейных асоб і дзеяння п'есы

Як вядома з міфалогіі, гарпій было пяць. Па іншай версіі — дзве. Іх звалі Хутканогая, Змрочная.

Антычны міф пераплытаецца ў драме з падземі паўнай нарады недалёкага мінулага. Тыя падзеі доўгі час замоўчваліся ці пакрываліся напластаннямі нахабнай маны, хаця за імі стаяць кроў і шматлікія чалавечыя жыцці. Тыя жыцці, страчаныя з прычыны дзікунскага каварства і подласці, а то і проста дурноты, маглі бы спрычыніцца пасля і цяпер да росквіту аднаго, скажам так, няшчаснага

краю. Урэшце, што з чаго вынікае — няхай робіць высновы глядач.

Хутканогая — маладая жанчына гадоў 25-ці, псіхіка часам неўраўнаважаная, баіцца болю, катаванняў, палону. У твары назіраюцца прыкметы істэрыі. Фанатка ідэі. Юрлівая і прагная да ежы.

Змрочная — дзяўчына 22 — 24 гадоў. Разняволеная ва ўчынках, цынічная, схільная да зрады. Юрлівая. Агрэсіўная, харектар жорсткі, здольная да самага крайняга ўчынку.

Фінэй — праваднік. Агент, укаранёны для сувязі. Стary, неакрэсленага ўзросту, крывадушны, хітры і хцівы. Псеўдасляпы. Прыхаваны баязлівец. Носіць нешта накшталт хітону ці ўсходняга халата. Часам чапляе накладную бараду.

Міralюб — камандзір атрада. Буйнога целаскладу, моцны фізічна, смелы, але дурнаваты і нібы нясе ў сабе глыбока прыхаваную паранаідальную значнасць. Mae схільнасць да брутальных учынкаў, мяжующих з садызмам.

Цэнзар — засланы ў атрад з Метраполіі дзеля карэкцыі руху і арганізацыі дыверсійнай работы. Абачлівы, жортскі, хітры. Гаворыць з акцэнтам.

Янус — былы студэнт 22 — 24 гадоў. Высокі стройны юнак. Сепаратыст. Апантаны ідэяй незалежнасці для свайго краю. Апрануты ў пераробленую з рэшткаў тэўтской форму незалежнага руху. Ращучы, смелы.

Марка — былы гарадскі шкаляр 20 гадоў. Сын заможнага рамесніка. Прыгожы, вольны ў звароце да жанчын, якіх упадабае звыш меры. Сепаратыст. Апрануты ў форму краёўцаў.

Севярын — сялянскі хлопец 20 — 23 год. Каржакаваты і цёмнавалосы. Вельмі цягавіты. Не адчувае небяспекі, бо даверлівы да людзей. Сепаратыст. Апрануты ў форму краёўцаў.

Вядучы, Вядучая — звычайнія сучасныя маладыя людзі, апранутыя, як на вуліцы.

Дэкарацыі

Бедны інтэр'ер зямлянак ды схонаў. Усё дзеянне адбываецца ў лесе ды ў жытле Фінэя, якое таксама знаходзіцца ў межах лесу.

Аб працяглосці сцэнічнай дзеі п'есы

Сцэнічнае жыццё драмы — не больш як паўтary гадзіны.

На сцэну выходитзяць Вядучы і Вядучая. У руках у Вядучай шыльда, якую яна паказвае зале. На шыльдзе надпіс:

ПРАЛОГ

Вядучы. Калі старэйшае птушаня, якое падужэла і ўзмацярэла пасля так званага асінхроннага вылуплівання, раптам прадзёўбвае малодшаму брату, які нарадзіўся пазней, жывот і дабіраеца да яго цёплых, аблітых крывёю, трапетных вантробаў, то пра што думае ў гэты гнюсны час малодшае птушаня? У арніталогіі такая з'ява завецца кайнізмам...

Вядучая. Пра што думаеце вы, апусціўшы ўвечары вашы аблепленыя тлушчам і скурай сцёгнавыя, бярцовыя, прамянёвыя і локцевыя косці ў цёплую ванну? Можа, пра мільёны такіх жа касцей, што расхіналіся і трымцелі ў параксізмах коітусаў, а пасля гнілі і гніюць цяпер у шматлікіх могільніках пад нашымі нікчэмнымі збудаваннямі? Часам над імі звіняць званы, але гэта хіба толькі званы па нашай дурноце...

Стрымана машуць зале рукамі і сыходзяць са сцэны, на якой, між тым, ужо нейкі час разгортаеца дзея.

Дзея першая

I

Заслона падымаецца. Схрон атрадовага Міралюба знутры. Сцены схрону — звычайныя неакораныя бярвенні. Стол, некалькі зэдлікаў, ложак. На стале гарыць газавая лямпа. У яе святле блішчыць прыбітая да сцяны цвікамі чорная школьнай дошка, на якой крэйдай буйнымі літарамі выведзена:

МИР

а ніжэй драбнейшымі:

АЛЮБ

і яшчэ ніжэй лічба:

21

У схроне двое. Гэта Міралюб і Цэнзар. Абодва апранутыя ў даўгія шэрыя плашч-накідкі, якія, часам, калі яны рухаюцца, расхінаюцца, і тады бачна, што абодва ўзброеныя.

Міралюб. Сядай, Цэнзар. Матляешся, як певень на сметніку.

Цэнзар (загадкова і быццам жартам, але з прыхаванай злосцю). Сам, можа, сядзеш. Раней за мяне.

Міралюб (амаль памяркоўна). Я ж не ў тым сенсе. Адразу прыгрэбаўся.

Цэнзар (асцярожна прыседзіў на зэдліку). Навошта ты пішаш гэтае слова (*паказвае на дошку*)? Цяпер не пра мір трэба думаць, ты што — хочаш, каб нас абвінавацілі ў пацыфізме? Ты ж ведаеш, што, урэшце, ўсё што тут робіцца, становіцца вядомым у Метраполіі?

Міралюб. Не наядджай. З Метраполіяй, у першую чаргу, звязаны ты, так што трэба спачатку разобрацца: што да чаго. Тым не менш, тлумачу: (*падыходзіць да дошкі*). Тут у слове «мір» — а гэта частка майго імя — восем складнікаў. Так?

Цэнзар (*здзіўлена*). Як восем? Тут тры літары.

Міралюб. Тлумачу. Раз, два, тры, чатыры штрыхі — адна літара, пяць — другая, шэсць, сем, восем штрыхой — трэцяя.

Цэнзар. Ну дык што?

Міралюб. Адзін такі штрых — адзін труп. Я і мае людзі забілі нядаўна восем ворагаў. Яны, ворагі, як ты ведаеш, ляжаць на палянцы, пад аховай. Калі я пакладу іх на снезе, які хутка выпадзе, то ў адпаведным раскладзе і будзе слова — **МИР**, а калі дадам у бліжэйшым будучым яшчэ трынаццаць забітых ворагаў, то здолею поўнасцю выкласці з іх сваё імя: **МИРАЛЮБ**. А ўсяго мне трэба дваццаць адзін забіты вораг. Зразумела цяпер?

Цэнзар. А, вось чаму ты іх не закапаў. Ад гэтых восьмі, дарэчы, ужо смярдзіць. Маразы ж толькі ноччу і невялікія. А калі іх будзе дваццаць адзін? Але, яшчэ ж трэба ворагаў забіць. Гэта нямала — трынаццаць.

Міралюб (*з аптымізмам*). Мы нападзём на іх фарпост. Там шмат ворагаў.

Цэнзар (*іранічна*). І яны адразу падставяць табе задніцы? Ха-ха.

Міралюб (*крыху загадкова*). Ты што — сумняваешся ў нашай моцы? У сіле нашай зброі?

Цэнзар. Ды кінь ты шыць палітыку, плявузгаць абы што. І каму — мне? Хіба дзеля сумневу мяне заслалі сюды з Усходу, з Метраполіі? Ты ж бачыш — Вялікая імперыя ваюе з не менш вялікай сілай. Тэўты наступаюць, мы на акупаванай тэрыторыі, сядзім у лясах, як звяры. Нас называюць бандытамі. Але проста сядзець не выпадае. Нам, хочам мы таго ці не, не дадуць адпачываць. Mae інфарматары паведамляюць: сяляне ў пасёлках не толькі тэўтаў, а і нас не любяць, нават ненавідзяць. Яны не

хочуць болей нас карміць. А Метраполія патрабуе рашучых дзеянняў. І ты ведаеш якіх. Тэрактаў, і як мага больш.

Непрацяглая паўза.

Міралюб (*пасля раздуму*). Вось таму мы і нападём на фарпост. Там ежа, зброя і... трупы. Я прывязу яшчэ трынаццаць цел, дадам гэтыя восем і складу з іх сваё імя. Я стану героем.

Цэнзар (*задумліва*). У цэлым гэта не супярэчыць агульнай ідэі. Г-к-хм... Так. Але калі ты тут, у лесе, выпішаш з трупаў ворагаў нават усю сваю біяграфію, то ўсё роўна гэта будзе мясцовым фактам. Хто гэта задокументуе? Абвесціць у Метраполіі, у свеце?

Міралюб. Выпадзе снег. На ім добра бачна зверху. А мы ж чакаем радыстак, якія павінны прыляць у бліжэйшы час. З летака ўсё заўважаць, сувязісткі радыруюць у Метраполію, і такім чынам мы ўпаратчым наша хісткае становішча. Гэта будзе агульным поспехам баявой адзінкі.

Цэнзар (*загадкова і праз некалькі секунд*). Радысткі ўжо прыляцелі.

Паўза.

Міралюб, які дагэтуль узбуджана хадзіў па цеснаватым схроне, рэзка спыняеца і нейкі час моўчкі ўзіраеца ў свайго суразмоўцу. Урэшце ён расціскае рот. Ён вельмі здзіўлены нечаканасцю навіны.

Міралюб. Як — прыляцелі? Калі? Чаму яны не скарысталі наш аэрадром? (*Раптам з выбуховай злосцю.*) І чаму я нічога не ведаю, а ты ведаеш?

Цэнзар. Таму што я — Цэнзар. А прыляцелі яны мінулай ноччу. Іх скінулі на парашутах. Маладыя жанчыны, дзяўчата. Аперацыя трymалася ў сакрэце, бо сам разумееш: ідзе вайна і навокал поўна

шпегаў. А ты, скажу прама, часам бываеш балбатлівы, гэта твой недахоп, асабліва калі ўжываеш розныя самаробныя напоі.

Міралюб. І дзе цяпер тыя дзяўчата?

Цэнзар. Яны ў Фінэя. Усе прызямліліся ўдала і дабраліся да яго хутара.

Міралюб (*крыўдліва*). Але чаму са мной не абмеркавалі? Чаму нейкі Фінэй — сапраўдны сляпы ці прытвора... ведае нешта такое, што не ведаю я, атрадовы...

Цэнзар (*перабівае*). Ш-ш-ш-ш. Цішэй. Пра аператыўныя сакрэты лепш гаварыць па-за сценамі. Помні гэта заўсёды.

Міралюб (*вельмі незадаволены*). Затрахаў ты сваімі сакрэтамі. Я нават не ведаю, хто ты сам і адкуль. Мяццовай гаворкай быццам валодаеш, але ж з твару — не мяцзовы, бачна, што з Метраполіі, улазіш тут ва ўсе справы, цябе ўсе баяцца, нават я не ведаю твайго сапраўднага імя, хіба не так?

Цэнзар. Так. Але гэта неістотна. Я — Цэнзар. І на гэтым кропка.

Непрацяглая паўза.

Міралюб. Ну, згода. Досьць пра неістотнае. Але чаму іх, радыстак, дзве?

Цэнзар. Твой атрад — не адзіны, дзе ёсць у іх неабходнасць. Але Фінэй пераправіць іх спачатку да нас. У яго на хутары ім небяспечна доўга знаходзіцца, сам разумееш. Ну і, пэўна, школа падрыхтоўкі іх, там, у Метраполіі, запрацавала на поўную сілу. Вось іх і пачалі скідваць пачкамі. Гэта гаворыць толькі пра адно — наша перамога бліzkая.

Міралюб. З аднаго боку бабы — гэта добра. Мы ж, бывае, месяцамі не ведаем нават іх паху. А з другога боку ад іх — сам ведаеш, адно ліха, тым больш, калі ўсе яны з твайго ведамства.

Цэнзар. Ведамства не ў разлік. Урэшце, мы ўсе пад яго наглядам. Тут справа іншая: у цябе ў ат-

радзе ў асноўным мужыкі, ну, не лічачы там дзвюх старых кухарак ды прачкі, на якіх заўсёды чарга, ты ведаеш, што я маю на ўвазе, а тут адразу маладыя бабы з неба звалъваюцца — пачнуцца заліцанні, разборкі, за зброю пачнуць хапацца, крыўды, помста. Хіба не так?

Міралюб (*памяркоўна*). Ну, няхай так. Ды ты бліжэй да справы, а то ў мяне галава, як каўдабец.

Цэнзар. А ты менш пі, бо з дысцыплінай у нас і так зусім швах. Днямі мы паслалі двух наших ваяроў на чыгунку, каб падкласці міну і ўзарваць цягнік. І што атрымалася?

Міралюб (*устрывожана*). Ты і гэта ўжо ведаеш?

Цэнзар. Твае г...кі наплісія ў першым жа паселішчы, страллялі спачатку па птушках, а потым у мясцовым храме — па іконах. Бабулькі іх на рынку клялі. Ужо ёсьць сведкі. А міну, засранцы, згубілі.

Непрацяглая паўза.

Міралюб (*скрыгатнуўшы зубамі*). Расстраляю падлаў! І без усякіх ваганняў. Каб усім непавадна!

Цэнзар. Я ўжо загадаў каб, як толькі з'явяцца, іх абязбройлі. Але пакуль тое, я хачу абмеркаваць з табой адну справу — магчыма, самую значную.

Міралюб (*насцярожана*). Якую? Усё ты круціш, верціш...

Цэнзар (*устае з зэдліка і пачынае рухацца ўзаду перад па цесным пакойчыку*). Душна, маць яго... Кіслароду не хапае. (*Расшпільвае каўнер і накідку*.) Пачну здалёк. Як ты, магчыма, ведаеш, у заходній частцы рэгіёну была даволі моцная падтрымка Усходній Метраполіі, бо на гэтым наш народ, да якога і ты, дарэчы, належыш, вельмі ж ціснулі заходнія, быццам і брацкія, але больш хітрыя і хцівыя плямёны: забаранялі яго веру, мову, забіралі маладых дзевак, а хлопцаў скіроўвалі ў сваё войска і іншае. Але цяпер я маю звесткі, што, пасля прыходу тэў-

таў і акупацыі, зноў узнякла незадаволенасць Усходам, і, як вынік — цэлая падпольная нацыянальная партыя. Яе ідэолагі — святары, студэнты і маладыя ваяры — зыходзяць з таго, што тэўты і Усходняя імперыя ў ходзе вайны абяскровяць адно аднаго, і тады з'явіцца магчымасць фарміравання сваёй, незалежнай дзяржавы. Іх лозунг: «Здабудзем сваю дзяржаву — альбо загінем у барацьбе за яе!» Адчуваеш пафас, маць іх... А пакуль яны часова супрацоўнічаюць з тэўтамі і, што вельмі трывожна, шукаюць контактаў з нашым баявым рухам. Вось, што яны кажуць, а мне паведамляюць мае сакрэтныя інфарматары з пасёлкаў: «Нам трэба ўзяць ў тэўтаў зброю, каб пасля мы здолелі ўтрымаць свой край, бо тэўтам неўзабаве прыйдзе скон, і нас чакае барацьба за незалежнасць...»

Міралюб (асцярожна). Так, так... Цікава.

Цэнзар. Ты не такай, а адкажы мне, як на духу: з табой быў контакт з іх боку? Лепш адкажы сумленна, бо сам ведаеш — сюды хутка скінуць тысячи такіх, як я, і праста аператыўнікаў: а ўжо яны нікога і нічога не пашкадуюць... (*З фанатычным блескам у вачах*). Вырвуць абцугамі пазногці, зацінуць у дзвёры яйцы, пасадзяць на калы...

Міралюб (занепакоена). Ціха, ціха. Супакойся. Ты што — пагражаеш мне? Нястомнаму ворагу тэўтаў? Таму, хто і цябе поіць і корміць? А тут сам ведаеш — гэта заўсёды проблема. Народ галадае. Мой рэгіён кладзеца спаць галодным.

Цэнзар (ускоквае з зэдліка). Я ем і п'ю, прабач, менш за цябе, сплю на гнілой саломе, без бабы і засланы сюды не дзеля таго, каб жэрці ды піць, а каб кантраліваць такіх, як ты, бо самі вы не здатныя. (*Пагрозліва.*) Дык быў контакт ці не?

Непрацяглая паўза.

Міралюб. Быў.

Цэнзар. Калі і дзе?

Міралюб. Але ж я дакладна не памятаю. Кіламетраў дзесяць адсюль у лесе, тры дні таму. Зараз дастану мапу, пакажу.

Міралюб выцягвае з-пад накідкі ключ і калупае ім у невялічкім сейфе ў кутку схrona, урэшце дастае мапу і разгортвае на стале.

Цэнзар (*ужо амаль спакойна, але з прыхаванай пагрозай*). Паказвай: дзе?

Міралюб (*тыцкае пальцам*). Тут, маць вашу, усіх...

Цэнзар. Колькі іх было?

Міралюб. Трое. Маладыя, гарачыя, спрытныя.

Цэнзар. Пра што гаварылі?

Міралюб (*абдумваючы адказ*). Ды так, раіліся.

Цэнзар. Не цягні і не круціся, як піскун на патэльні. Чаму мне не расказаў? Я павінен ведаць усё, падкрэсліваю, усё.

Міралюб. Ды не паспеў, вылецела з галавы. Цягнік жа не ўзарвалі...

Цэнзар (*з непахіснай настойлівасцю*). Пра што была гаворка? Тут важней за цягнік.

Міралюб. Яны хочуць аб'яднацца з нашым атрадам і разам напасці на фарпост. Увогуле, яны прапануюць арганізація сумеснае нацыянальнае падраздзяленне і выбіць тэўтаў з занятай тэрыторыі. У ходзе агульнага паўстання. Вось, яны далі мне ўлётку.

Цэнзар. Дай сюды. (*Выхоплівае з рук Міралюба і чытае ўсlyx.*) «... наш народ павінен выкарыстаць вайну для сваёй мэты — аднаўлення Вольнай Дзяржавы, для ажыццяўлення гэтай мэты патрэбная наша Збройная Сіла, Тэўтсткая армія ў барыбце з Усходнім Метраполіем і Заходнімі Дзяржавамі аслабее. Гэтую хвіліну павінен выкарыстаць наш народ для аднаўлення незалежнасці, Усходнія Метраполія ёсьць ворагам № 1 нашага народа, тэўты — ворагам № 2. Наш народ яшчэ слабы, каб

змагацца адкрыта супраць гэтых двух ворагаў. Так званыя «паны» (вораг № 3), захапіўшы ў свае рукі цывільную адміністрацыю, фальшывымі абвінавачаннямі аддаюць тэйтам на расстрэл наш патрыятычны актыў, або самі страляюць нашых патрыётаў, Заходнія Дзяржавы не з'яўляюцца ворагамі нашага народа, і наш народ не змагаецца супраць іх. Яны ж павінны разумець вялікую небяспеку, якая пагражае ўсяму свету з боку Усходній Метраполіі і павінны будуць гэтую небяспеку ліквідаваць. Патэнцыйнымі саюзнікамі нашага народа з'яўляюцца паняволеныя Усходній Метраполіі народы, якія змагаюцца за сваю незалежнасць і прызнаюць наша права на аднаўленне Дзяржавы ў яе этнографічных межах...»

Міралюб (*зневажальна*). Лухта, па-моіму. Народу была б шкварка ды чарка...

Цэнзар. Ты памыляешся. Гэта вельмі сур'ёзна...
Вельмі...

Міралюб. Можа, і так. Ва ўсякім разе яны кантролююць значную частку лесу, а могуць захапіць і ўвесь. У лесе ўсіх патроху хапае. Толькі пільнуйся.

Цэнзар. А потым? Пасля паўстання?

Міралюб. Пра тое, што потым, гаворкі не было. Але яны яшчэ звернуцца па адказ, дадуць знаць.

Цэнзар. Калі? Гэта важна.

Міралюб. Заўтра.

Цэнзар. І ты хаваў усё гэта ад мяне? Ты хоць разумееш, у якія гульні пачаў гуляць? Сувязь з нацдэмамі заўсёды лічылася ў Метраполіі найцяжэйшай зрадай.

Міралюб (*з нечаканым выклікам*). Чаму? Хіба дрэнна тое, што мы аб'яднаемся і авалодаем фарпостам тэўтаў?

*Цэнзар пачынае ўзрушана крочыць узад-уперад.
Урэшце складае мату, кідае яе ў сейф.*

Цэнзар (*з непрыхаванай злосцю*). А потым? Потым што? Паваруши макітрай! У незалежнай рэспубліцы нам месца знайдзецца? То-та. Вось што цікавіць мяне перш за ўсё. Ніхто нікога не шкадуе. Такое жыщё. Іх трэба завабіць сюды, да нас. Ты зразумеў?

Міралюб. Яны прывядуць вояў. Я не хачу сутычкі паміж атрадамі.

Цэнзар. Хіба я хачу? Яны павінны прыйсці сюды адны. На перамовы. Няхай са зброяй. А перадусім няхай Фінэй прывядзе хоць адну радыстку. Трэба тэрмінова звязацца з Метраполіяй.

Міралюб. Я аддам загад. Фінэй! Ха-ха! Ну і псеўда ты яму выпісаў!

II

Дом Фінэя на хутары. Унутры ён падзелены на меншую частку з ложкам і печу (кухню), і праз фіранку — значна большая па памерах зала. У зале рыззё на саломе, ля сцен змайстравана нешта накшталт дзвух ложкаў, на якіх спяць ці проста ляжаць, адпачываючы, радысткі. Гэта Хутканогая і Змрочная. У хаце ѥёпла, бо яны распранутыя да станікаў і аднолькавых мужчынскіх армейскіх сацінавых трусоў. Там-сям паракідана ці вісіць на цвіках зброя (наганы) ды іншая іхняя вайсковая амуніцыя ды жаночая вонратка. З аднаго з рукза-коў тырчыць антэна рацыі.

За фіранкай на сваім ложку ляжыць Фінэй і праз дзірачку ў яе асцярожна зазірае ў залу. Бачна, што ён мае здаровыя вочы і толькі прытвараецца сляпым.

Хутканогая (*да Змрочная, бо абедзьве не спяць, шэптам*). Я думала, што тры дні таму ўраблюся, мы ж ніколі не скакалі з парашутамі ноччу, на ма-

лой вышыні, Зірні, абадрала ўсе ногі, у сіняках... З ліхтаром па лесе ледзь знайшла гэты затруханы хутар, і то ўчора, калі рассвіло. Я хачу есці.

Змрочная. Так, ногі і ў мяне не лепш, быццам трахалі ўсю ноч. Вось так. (*Паказвае.*) Ведаеш такі спосаб — ногі ў яго на плячах, і ён табе ўстаўляе... Гэх, зараз бы...

Хутканогая. Ш-ш-ш. Цішэй, а то старац пачуе. І што ў цябе ў галаве ды на языку? Адно і тое ж. Мала табе было ў вучэбцы лётчыкаў? Не натрахалася? А паесці і я б не супраць...

Змрочная. Мы ж на вайне. Колькі таго жыцця, якое і так кароткае? Лаві момант. Дый ты, што — цэлка?

Хутканогая. Ш-ш-ш. Старац, можа, не спіць. Цішэй. Падкараці язык.

Змрочная. Ды хрэн з ім. Хай і не спіць. А мне б зараз мужыка, каб стрэс зняць. Замест зарадкі. Памятаеш вучэбку? Зарадка, бег, заняткі... Тушонка... Мужыкі, хоць па два зараз...

Хутканогая (*xixiknuúshy*). Вось ты і падкаціся старцу пад бок. На ранішнюю эрэкцыю. Можа, яна ў яго яшчэ і назіраецца...

Абедзьве смяюца, заціскаючы рты далонямі.

Змрочная (*узбуджана*). Дзе мой наган? А, вось. (*Дастаае з-пад боку зброю.*) Што б паесці... І не спіцца нешта.

Хутканогая. Які сон? Тут, пасля скакка? У мяне нервовая сістэма не тая.

Змрочная. А ў мяне са страўнікам нешта не тое. Пэўна, ад дзедавай ежы. Дзе тут прыбіральня?

Хутканогая (*давячыся ад смеху*). Нешта я тут, у хаце, такой не бачыла. Пашукай на падворку. А то спытай у старца. Як яго, дарэчы, зваць?

Змрочная. Фінэй. Ён сляпы. Праваднік. Даставіць сёння ці заўтра нас у распалажэнне атрада, ну ты ж ведаеш. (*Трымаючыся за жывот*). Я пайшла. Наган вазьму з сабой.

Фінэй за фіранкай нырае пад коўдру і адразу прытвараецца сляпым. Змрочная з наганам у руцэ праходзіць паўз яго і выходзіць з хаты на двор.

Хутканогая (задуменна). Нешта я не петру: калі ён сляпы, то які з яго праваднік?

Змрочная (вяртаючыся, да Хутканогай). Пад'ём, мадам. Ахтунг, аўфштэйн! (*Гарэзуючы.*) Тэўты ідуць!

Хутканогая (няўпэўнена). Не накліч абы чаго. Жарты ў цябе.

Змрочная (злосна і ўладарна). Апранайся і будзем дзейнічаць. І колькі раз паўтараць: трэба, каб адна з нас заўсёды была на варце. Знаў запамятаўала? Па-другое, час самім зрабіць пасці і ўвогуле ўсё ўпарадчыць. На хрен старца аб'ядаць. Што-небудзь згубіла? Пасля скачка? Я ўчора яшчэ пыталася? (*Падагульняюча.*) Добра, калі ніхто нічога ў лесе не знайдзе, а то адразу нашым следзе сюды і — да тэўтаў на допыт. Парашут закапала?

Хутканогая не зусім упэўнена ківае. Абедзьве пачынаюць пераапранацца.

Хутканогая. Закапала, анягож.

Змрочная (уладарна). А чым, мадамачка, капала ямачку? Рыдлёўкі ж не было. Упэўнена, што пазапіхвала ўсё праста ў лісце. Можа, ужо знайшоў хто і данёс. Ну? Я цябе асабіста пытаю!

Хутканогая (нечакана са злосцю). А пайшла ты...

Змрочная (спрытна выхоплівае наган і настаўляе на сяброўку). Ану, стаяць, крыса! Забылася, каго старшой прызначылі? Дык я напомню! Цябе сюды ваяваць паслалі, а не падстаўляцца ды падстаўляць усіх нас.

Хутканогая (*яшчэ куражліва, але з апаскай*). А ты што — цікуеш за мной? Цябе ў вучэбцы за гэта не любілі. Так.

Змрочная. Глохні, сука! І памятай — тут лес!

Хутканогая. Холадна. У нас, спадзяюся, ежа знойдзецца? А перад усім па сотцы няблага. За наш прылёт.

З-за фіранкі урэшице даносіца кашаль і з'яўляеца Фінэй. У руках у яго кій, з якім звычайна ходзяць сляпыя.

Фінэй (*асцярожна*). Кх-кха. Добраі раніцы. Пакуль, вядома, яна добрая. Цяпер па справе. Вы ў мяне амаль троє сутак, і сёння сувязнік, пэўна, прынясе загад. Я павяду вас у атрад. Тут небяспечна, а ежа ў мяне скончылася. Вам што, з сабой, акрамя шакаладу, нічога не далі?

Змрочная. А сувязнік малады? Калі ён з'явіцца? (*Звяртаючыся да сяброўкі*.) Я — першая на секс-кантакт.

Фінэй (*убок*). Цьфу-ты, сукі! (*Уголос*.) Сюды ён не з'явіцца. Пакіне ў адпаведным месцы данясенне. А я забяру, прачытаю і тут жа знішчу. Вось так.

Хутканогая. Фінэй, а ў цябе, можа, яшчэ паесці знодзецца?

Фінэй. Я ж сказаў: ежа скончылася.

Змрочная. А пашукаць?

Фінэй. Я адзін. Не маю жывёл. Мой запас ежы абмежаваны. Быў. Вы ўсё паелі. А наперадзе халады. (*Не стрымаўшыся*.) Няўжо вы прыляцелі сюды есці?

Змрочная (*цынічна*). Усякая жывая істота мае адтуліну: аральну і анальную, каб есці і... выкідаць адходы. Нараджаецца, есьць нейкі час, выдзяляе адходы і памірае. Вось і ўвесь сэнс так званага жыцця.

Хутканогая (*смеючыся*). А ў перапынках? Хіба ты забылася? У цябе ж, як і ва ўсіх нас, яшчэ адна

адтуліна. Раскажы Фінэю, што ты рабіла ў вучэбцы ў перапынках паміж ядой і прыбіральняй, ха-ха!

Змрочная (*з лянотай*). Ану, заткніся, лярва! Не слухай яе, Фінэй, не ўсе мы такія.

Хутканогая. Так. Мы прыляцелі, каб змагацца за перамогу і выконваць волю Правадыра.

Змрочная (*падтрымліваючы сяброўку*). А што яна кажа — дык гэта святая праўда.

Фінэй. Я мушу ісці ў лес да ўмоўленага месца па загад. Пэўна, сувязнік ужо прынёс і пакінуў знак. Чакайце і нікуды не адыходзьце. Памятайце — вы ў лесе.

Пасля гэтай сваёй абвесткі Фінэй апранае хітон і адыходзіць. Нейкі час радысткі шукаюць па хаце, каб што паесці, чуваць іх галасы. «Нічога няма? А ў яго пад ложкам глядзела? Глядзела — няма». Рантам адна з іх крычыць: «А гэта — што?» У яе руках пліткі шакаладу, якія яна, пэўна, выцягнула з мяшка адной з сябровак. Пачынаеца віск і ўсеагульная звалка. Сяброўкі гірчаць і рыкаюць адна на адну, як жывёлы. Шакалад вырываюць адна ў адной і прагна паядаюць. Урэшице ўсё імгненна з'ездзена.

Паўза.

Змрочная (*счакаўшыся, пакуль настане цішыня*). А зараз слухай мяне. Ты! (*Паказвае на сяброўку*.) Ідзі ў пуню, у свіран, злазь у склеп. Тут недзе павінен быць і падпол. Я не веру, што стары хітраван не мае аніякай ежы. Недзе ў гэтага барсука ёсць жа нара з прыпасамі?

Сяброўкі паспешліва разыходзяцца па кутах. Яны то знікаюць з хаты, то зноў вяртаюцца ў яе. Раз-пораз чуюцца іх узбуджаныя галасы: нібы вывадак галодных лісіц рыскае ў пошуках пражытку. «Ты што знайшла?» — «А-а, вось яно!» — «Дай мне!» — «І мне, і мне!» Урэшице, усе зноў збіраюцца

ў хаце і пачынаюць з прагнасцю паядаць тое, что расшукалі ў скованках Фінэя.

Змрочная (*з кавалкам у руцэ, злосна*). А казаў — нічога няма. (*Запіхвае ў рот кавалак.*) У-у-м-м. Смачна.

Хутканогая (*жуючы*). А я нідзе так смачна не ела, як у вучебцы. У дзетдоме толькі і бачыла: каша, хлеб, чай без цукру. Ну, з капусты якія шчы. А там кансервы з рыбы, тушонка, хлеб белы...

Змрочная (*хіхікаючы*). Знойдзеш сабе хутка кармільца. Пракорміць.

Хутканогая (*жуючы*). Хутчэй бы ўжо мужыкоў пабачыць. Хаця нас не дзеля гэтага вучылі радыёсправе, шыфроўцы, канспірацыі...

Змрочная. А чаму ты тады ў сне енчыш ды ногі раскідваеш? Га? Да чаго рыхтуешся?

Хутканогая (*рэзка*). Ну і памаўчы!

Змрочная (*з усмешкай*). А ў нас у дзетдоме старэйшия блатнякі дык усім распараджаліся, і нашымі целамі ў тым ліку: казалі — пуд важыць, значыць, пара... На варштат і ў позу жабы. Ведай, цяпер ты будзеш даваць, даваць і даваць. І калі цябе не возьме пад апеку які штабіст ці асабіст, то я табе не пазайздрошчу. Так. Я ўжо аднойчы была ў лесе, зусім нядаўна, і вярнулася назад, жывой. Чаго і табе жадаю.

Непрацяглая паўза.

Хутканогая. Фінэй вяртаецца.

Змрочная (*падазронка*). Нешта хутка.

Хутканогая. Так. Пэўна, яго скованка побач.

*У пакоі, абмацваючы кіём шлях, з'яўляеца Фінэй.
Ён сядзе на падстаўлены адной з дзяўчат зэдлік.*

Фінэй (*паважна*). Я атрымаў загад. І сёння ж павінен весці вас у лагер Міралюба. Так завуць камандзіра. Так што збірайцесь.

Хутканогая. А як ты прачытаў паперку, Фінэй?

Фінэй. Я чытаю знакі, а не паперкі. Напрыклад, адна сасновая шышка ў тайніку — значыць, адно, дзве — іншае і гэтак далей. Ну, з'ём.

Заслона.

Лес. *На палянцы напаўляжаць трыв ўзброенныя ваяры. Гэта Севярын, Янус і Марка. Перыядычна сёй-той з іх насцярожана азіраецип і прыслушоўваецица. За ім адразу азіраюцица і прыслушоўваюцица астатнія.*

Янус. Мяне заўчора абстралялі ў лесе. Як вяртаўся з горада.

Севярын. Хто?

Янус. Каб жа я ведаў. Дрэвы выратавалі.

Марка. Святара уніяцкага забілі. Кажуць, вадзілі спачатку па лесе, здзекваліся, сутану задзёрлі, на сябе ўсцягнулі, рагаталі, весяліліся...

Янус (Севярыну). Чаму не пытаеш яго?

Севярын (перажагнаўшыся). Чаго пытаць? І так зразумела. У маёй вёсцы войта ноччу закатавалі. У суседняй — па карову прыйшлі. А там з самааховы па іх кулямі... Ешце, падлы! Дык збеглі адразу.

Марка. Айш, як. Усім есці хочацца.

Севярын. Кажуць, ноччу чулі шум летака. Я спытаў таго-сяго: быццам бачылі парашутыстаў. Але не шмат.

Янус. Дыверсанты. Лес ужо нашпігаваны да ўпору.

Севярын (летуценна). Гэ-эх, пажыць бы яшчэ гадкоў хоць з дзесяць! Сям'ю завесці, зямлі кавалак займець...

Янус (жорстка). Проблематычна, братка. Мы ў цэнтры цыклону. Беражы цела.

Марка. А мне тут усё варожае. Я адчуваю. Я ў лесе блытаюся, губляю напрамак, мушу карыстацца компасам.

Янус. Нічога, асвойтаешся. Інстынкты з падсвядомасці ўключацца. Чытай: па кустах, зямлі, дрэвах, птушках. Яны падкажуць, дзе хаваецца вораг, дзе небяспека.

Севярын. Мне дык цікава, што тут будзе гадоў праз пяцьдзесят ці сто...

Марка. Шкада, не пабачым.

Янус. А можа, гэта і добра, што не пабачым. Можа, тут які гноеадстойнік і будзе. З апарышамі ды мухамі...

Севярын. Ну што ты, Янус! Я веру, што ў нас будзе асобная краіна. Свой сцяг, гімн, мова, сойм, гроши, войска, мытня...

Марка (летуценна). А на вуліцах баб, дзевак... І палова з іх — цяжарныя... Дзяцей шмат вакол, усе ўкормленыя, свабода — чым хочаш, тым і зайдайся... У тэатр кожны тыдзень хадзіць буду...

Севярын. Гэ-х, дажыць бы!

Янус (жортска). А на заходнім напрамку ў месцавай школцы «паны» зноў настаўніцу забілі. Маладую дзяўчыну, ты, Севярын яе можа і ведаў. Мову нашую выкладала...

Севярын (цискае голай рукамі). Ведаў. А можа, і не «паны»? Можа, і не яны.

Марка (Янусу). Можа, і не яны. Ну і хітрыя! Ва ўсе ўправы пазаточваліся, быццам гэта іх край, тэйтам на нас «стучанцы» пачалі адразу...

Янус. Ведайце, мы супраць усяго свету. Мы смяротнікі. Як на Крутагор'і...

Севярын. Ды не хачу я ў смяротнікі! Я жыць хачу!

Марка (іранічна). Гэта ў цябе тваё сялянскае нутро гаворыць. Вы б сядзелі на сваіх хутарах ды парсюкоў гадавалі...

Янус (папярэджваючы спрэчку). Дарэчы, гэты Фінэй, што ў зоне Міралюба на хутары жыве, ён мне даўно падазроны.

Севярын. Сляпы амаль. Што з яго ўзяць.

Янус. А дагэтуль ён дзе быў, хто такі, адкуль?

Марка. Можа, на «паноў» працуе? У іх выведка моцная, нам не раўня. А можа, і на Усход.

Янус (амаль што ўладарна). Згода. Пагаварылі. Цяпер па справе. Гэта заданне, што нам далі ў цэнтры, мне не вельмі падабаецца. Хаця загады не абмяркоўваюць. Я маю на ўвазе спробу падпраядкваць атрад Міралюба і з яго дапамогай захапіць фарпост тэўтаў, каб даць сігнал да паўстання.

Марка (кпліва). Бачыў я Міралюба. Бык. Хоча стаць вялікім. За кошт крыві.

Севярын. Арцеллю да вайны кіраваў. З нашых, з гудаў. Кажуць, іншы раз мог і дараваць, баб аслабліва не крыўдзіў.

Янус. Так. З «гудаў». Але, на жаль, несвядомы.

Марка (кпліва). Як большасць з нас. Куды ўжо нам супраць свету выстаяць? З ёлупамі? З тым «чмом» накшталт Міралюба?

Янус (жортска). Мы павінны, значыць, кропка.

Севярын. Пры ім — дэсантаваны з Усходу, і ён амаль усім, кажуць, кіруе. А гэтага мы сагітуем?

Марка. Даўно б яго «мачыць» трэба.

Янус. На ўсё рукі не даходзяць. А згодны — трэба. Яго завуць Цэнзар.

Севярын. Мянушка, вядома.

Янус (Севярыну). Ім зоймешся ты. Гэта загад. Пасля перамоваў, калі ён не будзе з намі згодны — ліквідуеш.

Севярын. Складана. Кажуць, ён вельмі абачлівы і па лесе не ходзіць. У яго ахова. Але ж трэба, дык трэба...

Марка (у роздуме). І яшчэ да мяне пагалоска дайшла, што радыстку з Усходу, што ў канцы лета скінулі ў нашу зону, ён згвалціў, а пасля забіў і закапаў. Быццам нешта яна з ім не пагаджалася.

Янус. Ну, можа, ідэйную якую скінулі. У іх там у спешцы, пэўна, і вучаніц са школы панаҳапалі. Шкада дзевак. А тут адразу — ногі раскіречвай...

Непрацяглая паўза.

Марка (*летуценна*). Гэ-х, зараз бы на якія танцы, піўка папіць, дзеўку акуратную, чыстую падчапіць і да хаты праводзіць...

Севярын. І ў хату разам. Выспацца ў ложку, на чистых прасцірадлах, не на саломе...

Янус (*жортска*). Ну, раскапылі губу.

Раптам Севярын прыслухоўваеца і робіць знак: усе замаўкаюць. «Чуец? Птушкі змоўклі? — пытае ён. — Значыць, людзі паблізу. Ану, схаваемся». Усе залягаюць за кустамі.

На палянку асцярожна выходзіць Фінэй з дзвюма радысткамі: Хутканогай і Змрочнай. Усе трое спыняюцца і азіраюцца па баках.

Фінэй. Нічога, хутка прыйдзем. Адпачнём, а то я ў гадах, а вы маладыя. (*Садзіца за пянёк.*) Падайце, што пасталі?

Змрочная (*насцярожана*). Не падабаецца мне тут, трава прымятая, мох. Нехта быў. (*Азіраеца і абыходзіць паляну па круге.*) Недапалкаў, праўда няма... Але нешта не тое.

Хутканогая. Ух ты! Мяшок цяжкі, рацыя ўсётакі... Ты б паднёс, дзед. А нам бы якой тушонкі, сала... Есці хачу. Хлеба хоць кавалак.

Фінэй. Сваё нясіце самі, я сваё аднасіў.

Змрочная. І да баб цябе не цягне? А ў нас, памятаю, дзве дзетдомаўскія да такога ж дзеда, як ты, на кватэру ўладкаваліся, потым неяк выпілі, а да мужыкоў ісці, шукаць — ляnota. Дык яны гаспадара падпаілі і — далі яму па чарзе. А дзед расхвалаўся, вазьмі дый помрэ. Дык участковы справу завёў і па малапісменнасці так і назваў: «Справа аб заё...м». Ха-ха.

Фінэй (*убок*). Цьфу ты, сукі!

Змрочная (*смеючыся*). Ды ты не бойся, Фінэй. У мяне якраз... тое самае канчаеца. Адвярніся на

хвіліну. Каб ведала, хто ўсе гэтыя месячныя прыдумаў, з кулямёта б...

Фіней адварочваеца. Змрочная прыводзіць сябе ў парадак. Хутканогая з наганам у руцэ ўглядаеца ў гушкар.

Хутканогая (*у раздуме*). Чуеш, Фінэй, сюды да вас у пачатку лета нашых трох скінулі, ты не ведаш, што з імі?

Фінэй (*седзячы спінай да ix*). Не ведаю, і... ведаю.

Змрочная. Можаш паварочвацца, Фінэй. Дык што ты ведаеш?

Фінэй (*з перасцярогай паварочваеца*). Адну тэўты быццам а сразу схапілі, другая сама зброю кінула і ўцякла кудысьці, а пра трэцюю нічога не чуў.

Змрочная. Трэцяй я была. Ну, адпачылі. З'ём.

Паўза.

Усе трое сыйходзяць у гушкар.

Заслона.

Дзея другая

IV

Заслона падымаеца і на сцэну зноў выходзяць Вядучы і Вядучая. Дзяўчына паказвае зале шыльду, на якой выведзена слова:

КУЛЬМИНАЦЫЯ

Вядучы. Позняй восенню, шэсцьдзесят год таму, лес сабраў ў сабе шмат розных людзей.

Вядучая. Калі яшчэ ненароджанаму на свет дзіцяці, што плавае ў цёплай вадкасці маткі з тэм-

пературай у 36,6 градуса па Цэльсію, паведаміць, што яно ніколі не будзе вольным у жыцці, то дзіця ва ўлонні маці абматае сабе шыю пупавінай. Не верыце? Хаця ўбачыць цяпер на вуліцы цяжарную жанчыну — амаль немагчыма, у адрозненне ад працьмы прыхадняў, якія размнажаюцца як тараканы. Вы маўчыце? Вам вусцішна? Дык можа заўтра Адзінокі Ваяр скіне вам пад дзвёры тачку с гноем, бо яна прызначаецца для ўсіх вас, а не для кагосьці аднаго, і тады раніцай, выходзячы са свайго жытла, вы пабачыце, што ўсё — гной... А можа — і вы самі...

Сыходзяць са сцэны.

Схрон атрадовага Міралюба. На стале па-ранейшаму гарыць газавая лямпа. Перад чорнай вучнёўскай дошкай стаіць Міралюб. Побач з ім Цэнзар, які нервова рухаеца ў абмежаванай прасторы паміж сталом і ложкам. У руцэ Міралюба крэйда.

Цэнзар (заклапочана). Ты думаеш, гэты сход і паказальны суд ваяроў, які мы толькі што правялі, так і пройдзе без анікіх наступстваў? А што твае інфарматары?

Міралюб. А якія наступствы ты маеш на ўвазе?

Цэнзар. Магчыма, бунт. Прыйсудзіць сваіх дваіх да страты за згубленую міну... Хаця мае інфарматары маўчаць.

Міралюб (прыслушоўваючыся). Ты хоць і Цэнзар, але дрэнна ведаеш гэты народ. Я часам думаю, што ўсе яны — твае ці іншыя інфарматары.

Цэнзар (ледзь не сарамяжліва). Ну. Ты ўжо не гані, як кажуць, паражняк...

Міралюб (спыніўшы рух). Ш-ш-ш-ш...

Абодва прыслушоўваюцца. З-за сцен схона раптам даносіцца крык: «Браткі! За што?», потым другі: «Невінаваты я, а-а-а!» Услед за гэтым зноў

*некта крычыць: «Хай жыве Правадыр!», затым чу-
еца хлапок стрэлу, потым другі.*

Міралюб (*задаволена*). Ага! Вось і ўсё.

*Узнімае руку з крэйдай і дадае да слова **MIP** дзве
рысы. Атрымліваеца **MIRL**.*

МІРЛ

Цэнзар. Цьфу ты! Што яшчэ за Мірл?

Міралюб. Яшчэ адзінаццаць і я запішу сваё імя.
Літара «А» не закончаная.

Цэнзар. Але ж гэтая два, якія толькі што рас-
страляныя — ну, дык яны, так бы мовіць, не зусім
ворагі... Дый, там пад рагожамі хіба адзін тэўт, ас-
татнія гуды, калабаранты...

Міралюб. Так. Ну і што? Ты супраць? Я пера-
апрану ўсіх у форму тэўтаў.

Цэнзар. Зусім не супраць. Мне даспадобы твая
рашучасць.

Непрацяглая паўза.

Міралюб. Апоўдні прыйдуць парламенцёры На-
перамовы. Ты не запамятаў?

Цэнзар. Я нічога не забываюся. Нават ведаю,
колькі іх прыйдзе.

Міралюб. Ну і колькі?

Цэнзар. Трое. Толькі і ўсяго. (*Падазрон*.) А ты,
можа, у апошні момент запросіў больш? Увесь іх
атрад?

Міралюб (*супакойваючы*). Ды не, навошта. Да
таго ж мы сустракаемся на нейтральнай тэрыторыі,
хіба толькі ты памяняў увесь план?

Цэнзар (*нечакана*). Так, памяняў.

Міралюб (*здзіўлена*). І ў які бок, магу я, камат-
рада, ведаць?

Цэнзар. Ты прывядзеш іх сюды, да нас.

Міралюб. А наша дыслакацыя? Яны ўведаюць месца базы. І потым прыйдуць са зброяй, прывядуць з сабой іншых, мала што...

Цэнзар (*загадка*). Няхай.

Міралюб (*з іроніяй*). Ну, па мне дык няхай так-сама.

За дзвярыма чуваць папераджальнае керханне, галасы, усоўваецца галава веставога, які ўзбуджана кажа: «Тут да вас стary i дзевак прывёў, дык што?»

У склон між тым ужо праціскаеца Фінэй.

Фінэй. А вось і я. Прывёў, каго трэба.

Цэнзар. Нідзе не засвяціліся?

Фінэй. Не павінны.

Міралюб. Ды ты садзіся. А дзеўкі дзе? Зірнуць хачу.

Фінэй. Не прападуць. А калі і так, то... (*Убок.*) Хрэн з імі, сукамі...

Цэнзар (*задаволена*). Цяпер усё быццам складваеца. Тэхніку яны сваю не згубілі? А то бабы ёсць бабы. Цяпер без сувязі нельга...

Фінэй (*кпліва*). Можа і згубілі. Гэта ўжо не мой клопат.

Міралюб. Нешта ты не ў гуморы, **Фінэй**. Хіба ўжо зусім не бачыш? Чаму табе дзеці не дапамагаюць? У цябе ёсць дзеці?

Фінэй. Так. Зрок стаў горшы. Пакінулі б вы мяне ў спакоі — вайна не для мяне. Я стary і амаль сляпы. А дзеці гуляюць па свеце...

Цэнзар (*з пагрозай*). З тваёй гульні так проста не выходзяць. Дарэчы, пра што гаварылі радысткі?

Фінэй (*абразліва*). Вядома: пра тое, каму і як даваць і пра ежу. Жаруць, як не ў сябе, сала маё палі, хлеб.

Цэнзар (*асцярожна*). А пра палон не гаварылі? Ну, каб пайсці і здацца?

Фінэй. Такога не чуў. Усё больш пра мужыкоў.

Цэнзар. Так. Разбярэмся. Па брыгадзе ўсіх раскідаем.

Фінэй. Адна з іх — псеўда яе, здаецца, Змрочная, дык, пэўна, не ў першы раз у лесе. Вопытная, і сяброўку трymae ў руках.

Цэнзар. Ведаю, ведаю. Вось яе мы ў сябе і пакінем. Так, Міralюб?

Міralюб (*не згаджаючыся*). Ну, зірнуць трэба, можа, лепшыя знайдуцца...

Цэнзар. Тады дзывюх сабе пакінем. Адну выбераш персанальна. (*Фінэю*) Ну, стары, ты ідзі адпачывай. Сувязь, як і раней. Прабач, але не ўсё табе трэба ведаць... Ды скажы там, каб баб сюды запусцілі...

Фіней моўчкі выходзіць.

У скрон працісваюца Хутканогая і Змрочная. Xixікаючы, яны расседжваюца на ложку, закідваючы нагу за нагу і пачуваючы сябе вольна. Міralюб і Цэнзар пачынаюць ледзь не абмацваць іх са словамі: «харошая дзеўка», «пекная» і г.д.

Хутканогая (*гарэзліва*). А шакаладу ў вас няма? Я б не адмовілася.

Змрочная. Так, і я не супраць. А ўвогуле паесці нам дадуць пасля такога марш-кідку?

Цэнзар. Усё вам будзе. І шакалад, і сала с бульбай — усё, што пажадаеце. Але спачатку мы вас у нашу лазню скіруем. Я аддаў загад. Яна ўжо топіцца.

Хутканогая (*блядскім голасам да Міralюба*). А ты з намі пойдзеш? У лазню?

Міralюб (*крыху збянтэжана*). Гха-хм — вядома, гэна, так... (*Урэшице знаходзіцца*). З табой на палочак хоць кожны дзянёчак... Ха-ха...

Хутканогая (*гарэзліва*). Хі-хі-хі. Я тут застаюся. Не хачу ні ў які іншы атрад.

Змрочная. І я.

Цэнзар (*ацвярозваюча*). Ну, гэта ў штабе брыгады вырашаць — колькі каму і дзе заставацца.

Міралюб. Ну, дзяўчата, значыць, у лазню. Потым вас пакормяць. Так.

Цэнзар (*звяртаючыся да Змрочнай і канфідэнцыйна*). На хвілінку затрымайся. Пасля дагоніш сяброўку.

*Хутканогая, хіхікаючы, выходзіць са схона.
Змрочная застаецца сядзець.*

Цэнзар. Ты, я так разумею, не першы раз у лес трапіла. Так?

Змрочная (*з грубай ліслівасцю*). А як вы здагадаліся? На мне ж не напісана...

Цэнзар (*усцешана*). Ну, для вопытнага чалавека гэта не проблема, так. Радыруеш у Метраполію, што ўсё ідзе па плану. А потым (*нечакана спыняеца і звяртаеца да Міралюба*) ты б, гэта... выйшаў, пакінуў нас на хвілін дваццаць.

Міралюб (*пакрыўджана і са злосцю*). У цябе ёсь свой схрон.

Цэнзар (*непахісна*). Аператыўная работа, братка, не крыўдуй.

Міралюб (*злосна*). Я тут старшой, а не ты са сваёй аператыўнай работай.

(Тыム не менш, выходзіць вонкі.)

Як толькі Міралюб выходзіць, Цэнзар выцягвае з-пад накідкі пасведчанне і паказвае Змрочнай.

Цэнзар. Ты ведаеш, хто я. Будзеш выконаць мае загады. Мяне завуць Цэнзар.

Змрочная пачынае моўчкі распранацца. Цэнзар нейкі час глядзіць на яе, але раптам робіць адмоўны знак.

Цэнзар. Гэта потым. Скажам так, пасля лазні. Зойдзеш да мяне ў схрон. Вечарам. А зараз вазьмі вось гэта. (*Выцягвае з-пад накідкі невялічкі шкляны пухірок.*)

Змрочная. Што гэта?

Цэнзар. Атрута.

Змрочная (здзіўлена). А мне яна навошта?

Цэнзар (уладарна). Гэты сродак павінна мець кожная радыстка. А ты — асабліва. На выпадак палону...

Змрочная (нерашуча). Раней мне не прапаноўвалі.

Цэнзар. Ты будзеш пры мне. Застанешся ў атрадзе, а тут свае законы. Гэта загад. Тваё псеўда, дарэчы?

Змрочная. Слухаюся. (*Хавае пухірок.*) А псеўда — Змрочная.

Непрацяглая паўза.

Цэнзар. Ты не тутэйшая. У тваёй гаворцы акцэнт. Я ведаю, дзе цябе рыхтавалі.

Змрочная. Якая розніца? Мне асабіста пляваць. Дзе, калі...

Цэнзар. Мы з табой злякаемся, як кажуць. Вось пабачыш. Толькі слухайся мяне і выконвай мае загады. А цяпер ідзі.

Змрочная выходзіць. Адразу ў схрон уціскаеца незадаволены Міралюб. Звонку чуюцца нечыя ўзбуджаныя галасы, воклічы: «Бобікі!», «Паліцаі!»

Міралюб. Чуеш?

Цэнзар. Што такое?

Міралюб. Яны з'явіліся. Парламенцёры. На перамовы.

Цэнзар. Так. Разбярэмся. А радысткі?

Міралюб. У лазні. Мужыкі ўсе шчыліны ў дзвярах абляплілі, ля вакенца — чарга.

Цэнзар (*задуменна*). Няхай. Папарацца, накор-
міш, а там...

Міралюб. Яны сустрэліся на сцяжынцы.

Цэнзар. Хто — яны?

Міралюб. Гэтыя дзеўкі і парламенцёры.

Цэнзар. Дык што?

Міралюб (*незадаволена*). О-о, ты б пабачыў, з
боку баб прыцягненне. Ледзь расцягнулі. Іх, пар-
ламенцёраў, зараз прывядуць. Дарэчы, яны пакуль
не здалі зброі.

Цэнзар (*устрывожана*). Як ты дапусціў? Што ў
іх за зброя?

Міралюб. Ну, страляць яны тут не будуць — бо
гэта самагубства. А са зброй — тэўтскія аўтаматы з
двума ражкамі ў кожнага, і па пісталеце.

Цэнзар. Няхай згадуць зброю, а пасля іх прывя-
дуць сюды. Камандуй.

Міралюб (*з'едліва*). Дзякуюй, што дазволіў.

Паўза.

*Звонку чуваць галасы. Потым яны быццам наблі-
жаюца, становяцца гучнейшымі. Чуваць, як кри-
чаць: «Тэўта забілі!» «Нясуць!» Праз нейкі момант
дзверы склона прыадчыняюца і веставы кажа: «За-
білі каля вёскі тэўта. Шараговага. Куды яго?»*

Міралюб (*задаволена*). Не ведаеш куды? Да іншых.
(*Падыходзіць да дошкі, бярэ крэйду і дапісвае.*)

МИРА

Міралюб. Вось, застаецца тры літары (*звяртаю-
чыся да Цэнзара*). Паслухай, у мяне з'явілася но-
вая думка. Больш за ўсё патрабуюць, так бы мовіць,
матэрыялу дзве літары: М (*чатыры адзінкі*) і Ю
(*таксама мінімум чатыры*). Але ж калі цяпер ма-
тэрыял, гэта значыць трупы, належным чынам пе-
рагнущі і яны з маразамі так спруцянеюць, то (*па-*

казвае) можна абысціся ўсяго семнаццаю ці нават шаснаццаю адзінкамі. Такім чынам, мы маем пакуль адзінаццаць цел. Застаецца здабыць шэсць. (*Піша.*) Закрэслівае лічбу 21, піша — 17. А знізу — новае літаразлучэнне:

МИРАЛ

V

Схрон Міралюба. Як і раней на чорнай школънай дошцы надпісы крэйдай. У схроне зверху — МІРАЛ, ніжэй — ЮБ, акрамя Міралюба і Цэнзара яшчэ адна—дзве постаці ў даўгіх плашч-накідках. Той-сёй з іх то выходзіць, то заходзіць зноў. Усе — у чаканні парламенцёрай.

Цэнзар (*Міралюбу занепакоена*). Ты кажаш — іх трое?

Міралюб (*раздражнёна*). Колькі можна пытаць? Вось дамовімся з імі — і ўдарым разам па тэўтак. Хіба не адна ў нас мэта?

Цэнзар (*раз'юшана*). Так я і ведаў! Ты што — хочаш, каб сюды прыляцелі дэсантнікі, оперы, пракурор і суддзі? Каб пачалася выведка? Палявыя суды? Ты хоць разумееш, што ты кажаш? З кім разам? З нацдэмамі? Метраполія не пацерпіць аніякіх сепаратысцкіх адхіленняў.

Міралюб. Адным нам тэўтаў не адолець.

Цэнзар. На ўсё свой час. Тэўты ўвязаліся ў вайну амаль з усім светам. Ім хутка — гамон.

Міралюб (*няўпэўнена*). Табе тут так усё бачна? Ты б прагуляўся па лесе. Што — слабо? Пабачыў бы, калі б цябе не завалілі з-за якога куста ў першыя ж паўгадзіны, што там і навокал робіцца, якія сілы супрацьстаяць адна адной. У нас тут паўсюдна свая вайна! А ты — прышлы чалавек. Ты гэта не разумееш ці не хочаш зразумець свядома.

Цэнзар (*злавесна*). Ты чыю агітацыю вядзеш?
Нацыяналістаў?

Міралюб (*злосна*). Не шый палітыку!

Цэнзар (*адумаўшыся, па-філасофску*). Ты мне пра
лес кажаш. А ты хіба не бачыш, што само жыць-
цё — лес, дзе ўсё кішыць гадамі і жарэ адно дру-
гое? А мы павінны ў гэтай душагубцы выжыць —
так? І выжывем, бо за намі сілы Усходу і мудрасць
Правадыра ўсіх народаў.

Міралюб. Я павінен стаць героем. Народным.

Цэнзар. І станеш! Я асабіста складу тэкст і па-
ведамлю праз радыстку ў Метраполію пра твой ге-
ройскі ўчынак.

Міралюб (*усцешана*). Засталося ўсяго шэсць
адзінак. Ужо хутка. Вось каб разам з гэтымі хлоп-
цамі ды напасці на фарпост...

Цэнзар (*падазрон*). Можа, яны цябе замбавалі
там, у лесе? Ты, як глушэц, пачаў цвэнъкаць адно
і тое ж... Разам, разам...

Міралюб. Не разумею адно: за што вы іх, нацы-
яналістаў, так ненавідзіце? Чаму якіх прыхадняў
любіце, запабягаеце перад імі, а сваіх людзей гато-
выя знішчаць, як насякомых?

Цэнзар (*лісліва-зацікаўлен*). А ты за што іх
любіш? Эй-ш, як загаварыў!

Міралюб (*нляўпэўнена*). Ну, што... яны такія же
гуды, як і я. У нас кроў адна...

Цэнзар. Ш-ш-ш! Щіха! Маўчы пра кроў. Інакш я
не гарантую табе жыцця. У гэтым свеце ёсць сілы і
яны знайдуцца нечакана, якія мацней нават за тыя,
якія прадстаўляю тут я, і ты будзеш закатаваны дзе-
небудзь у сутарэннях жудасным чынам...

*Ён змаўкае, бо ў дзвярах схона з'яўляеца веста-
вы і паведамляе: «Яны адмаўляюцца здаць зброю».
«Хто?» — пытае яго Цэнзар і атрымлівае адказ,
што «парламенцёры не хочуць весці перамовы без
зброі, у той час, як навокал іх усе ўзброеныя...»*

Міралюб. Я пайду высветлю. Урэшце, я даў ім слова, што мы іх не кранем, дык навошта ім зброя?

Цэнзар (*лісліва*). Можаш весці іх сюды і будзем дзейнічаць, як дамовіліся: яны павінны прыняць нашы ўмовы і падпрадкавацца, а там, можа, і жыць застануцца, і нават няблага. А потым, пад фінальную частку, і дзевак ім трэба паказаць — тых языкатых, можа, на іх «клюнуць», хлопцы ж маладыя, тут усе сродкі павінны быць ужытыя, ха-ха...

Міралюб (*не зусім упэйнена*). Я тут падумаў: Хутканогую, я пры сабе пакіну...

Цэнзар. Ну і цудоўна, а я Змрочнай справу знайду: яна баба вопытная, радыстка са стажам... (*звяртаемца да веставога*). Ты, дарэчы, мне яе знайдзі, хоць у лазні, і сюды прывядзі. Пара.

Міралюб (*змоўніцкі ўсміхаецца*). Ну-ну... Са стажам...

(*Выходзіць*).

Застаўшыся адзін, Цэнзар перахоўвае наган з-за пояса ў кішэню. У гэты час набліжаюца галасы, і ў скрон з асцярожнасцю ўваходзяць на чале з Міралюбам трое парламенцёраў. Гэта Марка, Янус і Севярын. Усе трое — у форме краёўцаў.

Міралюб (*цупка агледзеўшы ўсіх траіх*). Так, знацыць. Сядзем насупраць за стол. (*Напорыста*). Ну, а зброю, дык гэта, можна пакуль і сюды на сцяну на цвікі павесіць, а то мала што. Няхай павісіць. А лепш бы здаць.

Парламенцёры стаяць у нераушучасці.

Марка. Спачатку па зброі. Вы ж таксама, пэўна, пры ёй?

Цэнзар (*расхінае плащ-накідку*). У мяне няма. Кабура пустая. Можаце памацаць.

Міралюб (з палёгкай). Ну, а я свой трафейны — на сцяну... (*адшпільвае кабуру з пісталетам і вешае на цвік*).

Марка, Янус і Севярын таксама вешаюць зброю на цвікі. Бачна, што ім вельмі неахвота развітвацца з ёй.

Марка. Цяпер дазвольце прадставіцца, спадарове. Упаўнаважаныя ад незалежніцкага руху, я, Марка, вось ён (*паказвае на Севярына*) — Севярын і ён (*ківае на Януса*) — Янус.

Цэнзар. Ну, а я — Цэнзар, заступнік атрадовага і начальнік аддзела. Міралюба вы ведаецце. Дык, сядайма. Толькі ў нас аніякіх спадароў няма.

Марка. Начальнік якога аддзела?

Севярын. Так, якога? У цябе красамоўнае псеўда. Два стагоддзі таму Цэнзарамі ў нас звалі бурсакоў, якія адсочвалі сваіх аднакласнікаў і паведамлялі пра ўсё адміністрацыі.

Цэнзар. Гэта не адносіцца да справы.

Янус (рашуча). Згода, бліжэй да яе. Урэшце, мы ведаем, адкуль вы і які аддзел ўзначалілі. Уводжу ўсіх у курс. Шматлікія mestachkovыя пасты самаховы, увесь наш край паўстаў супраць тэрору Метраполіі, тэўтаў і так званых «паноў», якія прыхавана дзейнічаюць пры акупацыйных уладах. Па ўсім свеце ідзе барацьба, у якой задзейнічаныя вялікія сілы, што могуць імгненна пахаваць любы малы народ. Трагічнасць нашай сітуацыі і народа ў tym, што менавіта наш народ апынуўся ў эпіцэнтры гэтай смяротнай бойкі. Мы ў гэтых абставінах павінны не толькі выжыць, але і заснаваць незалежную рэспубліку — і tym завяршыць справу нашых бацькоў, якая аказалася незавершанай не па іх віне. Наша агульная, мяркую, суперзадача: вызваліць наш край, каб стаць гаспадарамі на сваёй зямлі. А бліжэйшая — сумесна выбіць з горада тэўтаў, скінуць з шыі цупкія рукі «паноў», выйсці з-пад ус-

ходняй акупацыі і — здабыць волю. Заходнія краіны нам дапамогуць. Яны гатовыя прызнаць наш суверэнітэт хоць цяпер.

Міралюб (*устрывожана*). Але ж Метраполія цісне на нас штодня. Яны не хочуць аніякіх суверэнітэтаў. Хіба мы з імі не ў адным хаўрусе?

Цэнзар (*перарабівае*). Вы ставіце немагчымыя ўмовы. Мы — нішто без Усходу. Вы чулі, як выказаўся нядайна наш вораг — Правадыр тэўтаў? Ён сказаў: «Мы здолеем перамагчы толькі тады, калі гэты край (*гэта значыць, наш*) зразумее, што ён не датычыцца да Усходняй Метраполіі...» Дык вы, што — з тэўтамі?

Марка (*горача і нястрымана*). Ужо лепш з тэўтамі, чым з усходнімі тэрарыстамі. Нацярпеліся — во! (*Праводзіць далонню ля горла*.) Гэта праз такіх, як вы, праз сто гадоў чалавецтва ператворыцца ў гноеадстойнік!

Цэнзар (*злавесна*). Так. Вось значыць, як. Ага. (*Звязаючыся да Міралюба*.) Ну, што я табе казаў раней?

Непрацяглая паўза.

Міралюб (*нецярпліва*). Дык вы чаго хочаце, хлопцы? Я неяк не магу дагнаць!

Янус (*знешне спакойна, але з унутранай напругай і хваліваннем*). Вам усім што: мала было галадамору, канцлагераў, чыстак, калгасаў, вар'яцкіх рэчаў вар'яцкіх правадыроў, знішчэння сялянства, рабавання ўсяго народа? Гэта вы лічыце жыццём і дзеля гэтага мы кроў будзем праліваць? Не, мы на гэта не пойдзем.

Цэнзар (*лісліва*). І што вы бачыце наперадзе, ну, калі па-вашаму ўсё будзе?

Марка (*пляшчотна*). Я бачу сваю краіну незалежнай. Веру — так будзе калі-небудзь. У нас будзе сваё войска, свая мова, свой гімн, сцяг, герб, свае гроши, свой парламент, презідэнт. Пачуйцеся: рэспубліка ГУДЫЯ.

Міралюб (*здзіўлена*). Гудыя?

Севярын. А што-небудзь не так? Калі мы — гуды, дык пэўна ж, Гудыя...

Цэнзар (*безапеляцыйна*). Гэтага ніколі не будзе. Мы не дапусцім. А вам я скажу: вы яшчэ маладыя, нявопытныя і жыццём сваім дарэмна ахвяру-еце. Падпарадкуецеся нам — і ўсё будзе як трэба. Ніхто вам нават вашыя размовы не ўспомніць. Я, напрыклад, нічога такога не чую.

Міралюб. І я не чуў. Падпарадкуйцеся, хлопцы. Як кажуць, схрукаемся, ха-ха...

Марка (*непахісна*). Так. Вы, я бачу, не разумееце. Вы думаеце ваша тактыка для нас сакрэт? Памыляецеся. Вы п'яцё, займаецеся марадзёрствам, апранутыя ў нашу форму, вымагаеце ў сялян сала, хлеба і самагону, пішаце тэўтам разам з «панамі» хлуслівыя даносы на нашых людзей ва ўправах, забіваеце іншым разам якога з тэўтаў і наўмысна пакідаеце цела каля вёсак, каб там пасля бралі за-кладнікаў... Вы...

Міралюб (*перабівае*). Я не падкідаю трупы. Я ўсіх прыношу ў свой лагер! (*З прыхаваным і ледзь стрымліваным раздражненнем.*) Так мы не дамовімся! З чым вы прыйшли? Кажыце да кладна!

Паўза.

Усе ўдзельнікі сходкі ў вельмі напружаным ста-не. Адчуваеца непрыхаванае іх непаразуменне і ня-навісць адно да другога.

Янус (*знешне карэктна*). Ставім умовы: вashы людзі на час паўстання падпарадкоўваюцца нашаму камандаванню. Усходнія дыверсанты і тээрарысты з Метраполіі павінны быць абязброены і арыштаваны. Усе стукачы і агенты выяўлены праз люстрацыю...

Цэнзар (*са зласлівай узрушанасцю*). Якая незалежнасць? Вы што? На дзяржаву з тысячагадовай гісторыяй? На імперыю? Ды яна вас раструшчыць як жамяру!

Марка (*нястрымана і з'едліва*). Ваша гісторыя выклікае хіба што жах і шкадобу, яна вартая пагарды. Вы ўсе — штучнае стварэнне з блатной ментальнасцю, зладзеі і п'яніцы, вы як сабакі: самі не жывяще і суседзям не даяце! Дзе цяпер ваша імперыя, калі тэўты захапілі палавіну вашай зямлі, а ваш урабівец-правадыр ад страху ўцякае аж за горны хрыбет, на Усход?

Цэнзар (*злавесна, але стрымана*). Так. Няхай па-вашаму мы — сабакі з нашымі голадам, лагерамі, калгасамі і зачысткамі, няхай. Але вось мы сыдзем і кінем вас ў стане вашай доўгачаканай незалежнасці і што? У вас што ні начальнік будзе — то з «паноў». І нават цяпер так. Яны — пятая карона. Можа, яны вам аддадуць свае пасады? Сваіх дзевак у жонкі? Сваю веру зменяць на вашу? Ды яны вас у дзесяць разоў хутчэй з'ядуць! А мне вось для вас нічога не шкада! (*Робіць у іх бок красамоўны жэст рукой*.) Мы вам зараз і дзевак сваіх прывядзём, і чарку нальём! Так, Міралюб?

Міралюб (*здзіўлена, але згодна*). Вядома, так. Гэй! (*клікае веставога*.) Скажы, каб далі чаго выпіць гасцям і дзевак прывядзі з лазні прама сюды!

Непрацяглая паўза.

Усе ўдзельнікі сходкі нервова сочаць адзін за другім.

Янус (*ветліва*). Мы не па ежу прыйшлі і не па дзевак. Давайце на справе ўрэшце вырашым: вы бераце ўдзел у паўстанні? Тэрмін яго будзе паведамлены пасля.

Цэнзар. Калі вы прымече нашыя Статут і парадкі.

Янус. Яны супярэчаць нашым ідэям.

Севярын (*усхвалявана*). Ваша ўлада майго бацьку перад вайной ноччу скапіла. Дзе ён цяпер? Вы стукачамі, хапунамі і гвалтам хочаце свой лад нам на шыю ярмом павесіць, але мы ўжо ад яго сътыя, мы будзем змагацца...

Міралюб (злосна). Таму вы пры тэўтах «бобікамі» служыце? Маць вашу, смаркачы...

Марка (з нянявісцю). Ды што з вамі гаварыць, дарэмныя высілкі... вам нават школкі нашыя, што створаны па вёсках, замінаюць. Таму вы настаўніц-дзяўчат маладых па начах забіваеце. А яны ж не тэўтам служаць, а народу нашаму, гудам.

Міралюб (няўпэўнена). Гэта не мы. Гэта «паны» забілі, а перадусім тут згвалцілі дваіх дзяўчат. У іх выведка, паўсюдна агенты ўкаранёныя... Яны каварныя і хітрыя. Яны і на мяне могуць замах зрабіць.

Цэнзар (прыадчыніе дзверы і кліча веставога). Прыспеш ты нам што трэба на стол і да стала, і няхай сюды дзяўчат прывядуць!

Міралюб (задаволена паціраючы рукі). Так, пасядзім, ударым па шклянцы — можа, што лепшае прыдумаем, чым лаяцца.

Цэнзар (асцярожна). Ну вось вы, маладыя, ці верыце ў перамогу тэўтаў? А раптам? Можа, яны перамогуць? У іх жа таксама зброя, танкі, летакі...

Янус. Не выключана, што і раптам. Цалкам, можа, і верагодна.

Цэнзар. І на Зямлі запануе вышэйшая раса? А як жа іншыя: будуць знішчаныя? Ну, мы ўсе — недачалавекі па-іхняму...

Марка (з сарказмам). Вы, самаеды, самі сябе лепей за ўсіх нішчыце. Памятаю, перад вайной анекдот хадзіў: Ноch, званок у дзверы. Муж ідзе і адчыніе. Вяртаецца і кажа жонцы: «Не хвалюйся, драгая, гэта ўсяго толькі бандыты...»

Севярын. А ў нашай вёсцы два трактарысты сабе горла брытвай перарэзалі, бо перарасходвалі паліва і план не выканалі. Ведалі — прыйдуць і сем'і забяруць... І бралі — ледзь не з кожнай хаты... Гэта ты завеш жыццём, Цэнзар?

Янус (летуценна). Ва ўсялякім разе, можа, тады шматлікіх паразітаў паменее... За стукачамі будуць па вуліцы ганяцца, кручкамі іх за каркі чапляць, люстрацыя поўная — спісы ўсіх сексатаў-інфарма-

тараў надрукуюць у газетах, сцяг наш над вежамі будзе лунаць, мова наша ў школах, установах за-гучыць, гімн штодня будуць наш спляваць па радыё, а не гімн усходній імперыі...

Цэнзар (*ахалоджвальна*). А тэўты? Вы, гуды, для іх хто? Брэты? Не. А мы вось, тутака: старэйшыя брэты...

Марка (*кпліва*). Браткі...

Дзверы адчыняюцца і ў схрон праціскуваеца веставы з дзвюма бутлямі самагону і вялікім кавалкам сала ў руках. Кладзе ўсё на стол.

Міралюб (*пажадліва*). Ну, вось, зараз пасядзім, пагудзім. (Нагінаецца пад ложак і выяцыгвае скрыню і адтуль два вялікія боханы хлеба.) Хлеб вось, і цыбуліну знайдзем. Чым не закуска? А сала якое, зірніце: з чырвонай праслойкай, як сцяг...

У дзверы зноў шчыміца веставы, які кажа: «Прывёў». У схроне з'яўляюцца Змрочная і Хутканогая. Яны вымытыя і распараныя пасля лазні. Міралюб мітусліва ўсаджвае іх на свой ложак.

Міралюб (*занепакоена*). А дзе ваша зброя, дзяўчата?

Хутканогая (*весела*). Засталася ў лазні, ха-ха. Не так што?

Змрочная (*хіхікаючы*). Лазня ў вас харошая. Каб толькі парыльшчыка добрага. Ха-ха... І паесці чаго. Хачу пончыкаў... (*Паказваючы на парламенцёраў*.) А што гэта за хлопцы?

Цэнзар (*ледзь не гарэзліва*). А вы пазнаёмцеся. Можа, хлопцы і ў нас захочуць застацца. Калі вы іх нечым зацікавіце.

Хутканогая. О-о, я не супраць!

Змрочная. І я! Зацікавім!

Міралюб. Чуеце, ваяры?

Янус (*саркастычна*). Прыйшлі да вас, ды толькі не па гэта!

Міралюб (*мітусліва, хаця і ўладарна*). А хоча-
це, я вам зараз на баяне сыграю, разам паспявава-
ем? (*Выцягвае з-пад ложка баян*.) Харошы інстру-
мент, трафейны. Мае ваяры ў тэўтаў скра..., выби-
чайце, захапілі. (*Месціца ля дзўчат і расцягвае
мяхі. Гучыць адна з вядомых блатных мелодый*.)
Міралюб спявае па-расейску з вялікім імпэтам.

Паўза.

Цэнзар робіць знак Змрочнай і выводзіць яе вонкі.

Цэнзар. Той сродак, што я табе даў — пры табе?
Змрочная. Анягож.

Цэнзар. Тады слухай уважліва: як толькі я табе
дам знак, падсыпеш ім, траім, у конаўкі. Гэта во-
рагі імперыі і Правадыра.

Змрочная (*не вагаючыся*). Зробім.

Цэнзар. Рады, што ў табе не памыліўся. Я дала-
жу пра цябе камандаванню.

Заслона.

VI.

*Абое — Цэнзар и Змрочная — зноў праціскуваюцца
у скрон, дзе Міралюб якраз заканчвае спяваць. Дзяў-
чатаў ўзнагароджваюць яго робленымі аплодысментамі.
«Чорт ведае што» — незадаволена бурчыць Мар-
ка. Янус і Севярын красамоўна пераглядваюцца.*

Міралюб. Цяпер пазнаёмімся бліжэй — толькі
спачатку вып’ем і закусім. (*Звяртаючыся да пар-
ламенцёраў*.) Так, хлопцы?

Янус. Не па тое мы прыйшли, Міралюб! Пі сам!

Міралюб. Але ж і гэта трэба! Няўжо з намі чар-
кі не возьмече?

Севярын (*нерашуча*). Хіба што вады. Вады я б
выпіў. Горача тут у вас, душна!

Марка. Вады і я вып'ю. Яна з зямлі нашай цячэ.

Цэнзар (лісліва). Ну, а мы свайго пітва вып'ем. Як кажа прымаўка: мужык пойдзе на ўсё, каб толькі не піць простую ваду. (*Звяртаецца да Змрочнай, неўпрыкмет для парламенцёраў робячы ёй знак.*) Налей ім, што просяць. А мы крапчэйшае пітво ўжывем.

Змрочная бярэ збанок з вадой і, павярнуўшыся спінай, высыпае туды з пухірка, што перад гэтym даў ёй Цэнзар. Ставіць збанок на стол, збірае трывонаўкі і налівае туды ваду.

Янус (раптам жорстка). Няхай, толькі вы самі спачатку выпіце!

Цэнзар (роблена). Ваду салам не закусваю. Калі вы такія баязліўцы...

Хутканогая. Якія вы недаверлівые! Пасля лазні піць хочацца! (*Хапае конаўку і п'е да дна.*) Ну, а цяпер я і што мацнейшае паспрабую. І паесці б. О-о, сала!

Парламенцёры падстаўляюць конаўкі, у якія Змрочная налівае са збана. Адначасова Міралюб і Цэнзар наліваюць у свае конаўкі з бутлі. Усе п'юць.

Непрацяглая паўза.

Цэнзар (нервова). Ну, а зараз мы вып'ем за Правадыра. (*Зной налівае сабе і Міралюбу.*) І за перамогу. А потым і закусім.

Хутканогая (напаўголосу). Ай, а ў мяне нешта страунік. (*Уствае з месца, але неяк няўпэўнена.*)

Змрочная (устрывожана). Табе блага?

Хутканогая (ускоквае і хапаецца за горла). Душна! Мне душна! Паветра!

Цэнзар. Адчыніце дзверы! (*Прасоўваецца да сцяны, дзе на цвіках вісіць зброя.*)

Раптам Хутканогая хрыпіць, валіцца на падлогу і б'еца ў канвульсіх на падлозе.

Янус (да Цэнзара). Назад!

Марка (раптам бляднеючы). Яны што — атруцілі нас?

Севярын (крычыць). Зброя! Мой аўтамат! (*Ірвеца да сцяны, на якой вісіць зброя, зрывае аўтамат.*)

Янус. Нас атруцілі! (*Таксама ірвеца да зброі.*)

У склоне агульная паніка і звалка, жаночы віск і брудная лаянка. Марка амаль прарваўся да зброі, і руکі яго цягнуцца да аўтамата. У гэты момант Цэнзар выхоплівае з кішэні наган і страляе яму ў спіну. Але таксама падае ад кулі Севярына. Міралюб хапае са сцяны свой пісталет і разраджае ледзь не палаўіну абоймы ў Януса. Наступае цішыня. У дзвёры ўрываюцца людзі атрада Міралюба.

Цэнзар (стогне). Я паміраю, дапамажыце... (*Зачіхае, торгаючы нагамі.*)

Севярын. Я выканай заданне! (*Падае на падлогу і памірае.*)

Міралюб (пачынае лічыць). Раз, два, трох, чатыры. (*Звяртаючыся да тых, хто спрабуе вынесці целы.*) Пачакайце. Раз, два, трох, чатыры, пяць. Ага! Быццам правільна! Цяпер выносьце!

У склоне пусцее. Трупы выносяць. Змрочная, нібы аслупянеўши, стаіць у куце. Міралюб выглядае ў дзвёры і кажа: «О, снег пайшоў!» Зноў лічыць, загінаючы пальцы: «Раз, два, трох, чатыры, пяць...» Звяртаеца да Змрочнай: «Цяпер я здолею выкласці сваё імя». Падыходзіць да дошкі, бярэ крэйду і піша:

МИРАЛЮБ

Змрочная (нібы апраўдаючыся). Гэта ўсё ён, Цэнзар. Мне іх нават шкада. Асабліва сяброўку. Не ведаю, што і рабіць.

Міралюб. Распранайся.

*Нібы ачуяўшы, Змрочная пачынае распранаца.
У цішыні марудна апускаеца заслона.*

Рабочыя выносяць дэкарацыі. Якраз у гэты момант з'яўляюца Вядучы і Вядучая. Яны спыняюць рабочых, якія нясуць чорную школьнью дошку і звязтаюцца да залы.

Вядучая. Адзін святы сказаў: «Каб адчуць дотык духа цемры, трэба самому быць светлым». Хіба сталі мы светлымі, нават калі пераўтварыліся ў герояў? Хіба не правальваецца ў яму ўвесь наш свет? І хто з вас цяпер ўпэўнена скажа, што гэты свет правільны?

Вядучы. Знішчыўшы сваіх лепшых сыноў і дачок, вы наклікалі Божы гнеў, і цяпер кучы агіднага бруду і гною ляжаць перад вашымі дамамі, сонца паліць іх, і нясцерпны смурод стаіць у паветры, з якога ў любы момант могуць зноў зляцець усюдысныя, пражэрлівыя Гарпіі...

Юнак бярэ анучу і цірае ўсё напісаное, у тым ліку і слова «МИРАЛЮБ». Піша зверху замест яго слова: «ЭПІЛОГ». Пераламвае на дзве часткі крэйду і аддае адну дзяўчыне. Яны пачынаюць адначасова пісаць кожны на сваёй палавіне:

Юнак: Магутны Божа, уладар
Дзяўчына: Над нашым краем
Юнак: Сусветаў
Дзяўчына: ціхім і светлым
Юнак: Вялікіх сонцаў і сэрц
Дзяўчына: Рассып прамені
Юнак: малых
Дзяўчына: сваёй хвалы...

Дапісваюць верш.

Канец.